

HALKBİLİMİ
ARAŐTIRMALARI DERNEĞİ
FOLKLOR RESEARCH ASSOCIATION

*uluslararası halkbilimi
araştırmaları dergisi*

Uluslararası Halkbilimi Araştırmaları Dergisi
Cilt:1 Sayı:2 Yıl:2019

International Journal Of Folklore Research
Volume:1 Issue:2 Year:2019

Sayı Özel Yazısı

Derlemenin Görünmeyen Güçlüğü

Prof. Dr. Mehmet İlhan Basgoz

Halkbilim çalışmalarında en kolay sanılan şey derleme yapmaktır. Aslında derleme yapmak çalışmalarımızda en güç olanıdır. Genç arkadaşlarımla bu konudaki bilgimi ve deneyimlerimi paylaşmak istiyorum. 1943 yılı idi, Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesinde doktora öğrencisi idim Değerli Hocam Pertev Naili Boratav askerden yeni gelmişti ve bir iki dersini dinleyince kararımı vermiştim. Doktoramı Halk Edebiyatı dalında yapacaktım, hocama söyledim, pek memnun oldu. Doğu Anadolu'da folklor derlemeleri yapacaktım. Katılmak isteyip istemediğimi sordu. Elbet sevinerek kabul ettim. Hocam, Türk Dil Kurumu'ndan derlemedeki giderlerimizi ve yol masraflarımızı karşılayacak kadar para aldı. Atladık trene ver elini Erzurum. Erzurum'da trenden inince bir satıcının lavaş satarken bağırması dikkatimi çekti. Etçemege bak etçemege, ele sanırsın ki çeteür, (ketedir) diye bağırıyordu. Kars'a gidiyorduk, çünkü hocam Boratav askerliğini orada yapmıştı ve aşıkların çoğunu tanıyordu. Erzurum ile Kars arasında dekovil denen bir tren işliyordu. Biletlerimizi alıp atladık bu trene. Tren soba ile ısınyordu. Elbet soba, odun yakıyordu. Kars'a kadar, özellikle Sarıkamış ormanlarına tırmanırken birkaç kere durup odun tedariki yaptık. Kars'ta lisenin yatakhaneinde bize yer ayrılmıştı. Bavullarımızı yerleştirdikten sonra sokağa çıktım ve şaşkına döndüm, bütün yollar kalemlerle çizilmiş gibi dümdüzdü. Yollar boyunca siyah taştan yapılmış büyük ve heybetli binalar vardı. Birini ziyaret ettik. Duvarlar çok kalındı ve en alt katta duvarın içine soba gibi peç dedikleri bir şey yerleştirilmişti. Orada saman bile yakılsa duvarların içini dolaştıktan sonra bacadan çıkıyor, böylece bütün duvarlar ısınyıyor ve evi de ısıtıyordu. Bunların hepsi kısa süren işgalde Ruslar tarafından yapılmıştı.

Sonra çalışmaya başladık, aşıklar geliyor, türkülerinin sözlerini ve hikayelerini kaydediyorduk. Pertev Hoca Arap alfabesi ile kayıt yaptığı için, söylenen her şeyi steno kolaylığı ile kaydedebiliyordu. Beni hayrete düşünen şey, hocamın arasöz veya digression denen ve konuyla ilgisi olmayan her sözü kaydetmesi oldu. Anlatıcı, hikâyeden ayrılıyor ve söz gelimi *O vaakit tren yokmuş beyim* diyor ve hocam bunu da yazıyordu. Bununla da yetinmiyor hikâyeyi veya türküyü bir gurup insanın önünde söyletiyordu. Bunun ne kadar önemli olduğunu ben sonraki derleme seyahatlarımda öğrendim. Van'da türküler dinliyor ve güzel bir ses makinesi ile kaydediyorum. Türkü söyleyen, neşeli türküler söylerken birde

değiştiriyor ve çok acıklı türküler söylemeye başlıyordu. Türküleri bitince sordum. Bana o türkü söylerken gelip oturan bir adamı gösterdi ve dedi ki *onun önünde neşeli türküler söylemek yakışmazmış. Adam çok zengin ve tanınmış bir iř adamı imiş, bir felakete uğramış, ailesini ve servetini kaybetmiş, o gelip oturunca herkes türkülerdeki değişmenin sebebini anlıyordu, yalnız ben anlamıyordum. Başlarken bir türkü ile hikayemiz nerde kaldı diye sorarlar. Anlatıcı sordu. #Dinleyen beylerim hikayemiz nerde kaldı# Kimseden ses çıkmıyor. Ben dikkatle dinlediğim için #Aşık, hikayen şurda kaldı# deyiverdim. Aşık önüme geldi, sazı omuzundan çıkarıp bana uzattı # “İlhan Bey o ki sen biliyorsun hikâyeyi sen anlatmaya devam et# deyiverdi.

Bu örneklerle genç arkadaşlarıma şunu söylemek istiyorum: Derleyici anlatanın hayatını, sanatının özelliklerini, dinlyicici kitleyi, dinleyicinin kültürünü ve toplumun genel kültürünü çok iyi bilecek, bu zor iştir, yoksa başarılı derleme yapamaz ve benim düştüğüm durumlara düşer.

Prof. Dr. Mehmet İlhan Basgoz